

Par to tiks runāts konferencē *Bankas mainīgajā pasaulē*, ko rīko Tiesību zinātņu institūts sadarbībā ar Banku Augstskolu, Latvijas Universitāti un laikrakstu *Dienas Bizness*. Pagājušā gada nogalē Latvijas Banka ieguva jaunu prezidentu – Mārtiņu Kazāku, kuram netrūks izaicinājumu ne Latvijas un Eiropas, ne arī pasaules mērogā. Parlamentārieši jau ir izēlējuši iespējamo Latvijas Bankas un pašreizējās Finanšu un kapitāla tirgus komisijas apvienošanu zem viena jumta. Jāatgādina, ka savulaik, 1997. gadā, tika uzsākts darbs pie finanšu un kapitāla tirgus vienotas uzraudzības koncepcijas, kas 2000. gadā rezultējās ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma pieņemšanu, un 2001. gada 1. jūlijā šī komisija sāka savu darbu. Līdz tam ar komercbanku uzraudzību nodarbojās Latvijas Banka. Bez tam ir jautājumi attiecībā par Latvijas tautsaimniecības kreditēšanu, kontu atvēršanas un slēgšanas nosacījumiem. Vienlaikus Eiropas un pasaules līmenī aktuālākie jautājumi būs centrālo banku procentu likmes, parādsaistību apmēri, digitalizācijas radītie izaicinājumi.

Atbilstoša kvalifikācija

“Esmu priecīga, ka Mārtiņš Kazāks kļuva par Latvijas Bankas prezidentu, jo uzskatu viņu par savu audzēkni, proti, viņš savulaik savu karjeru sāka Finanšu ministrijas Makroekonomikas analīzes un fiskālās politikas departamentā, kura vadītāja biju,” skaidro Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja, profesore, Dr.habil.oec. Inna Šteinbuka. Viņa norāda, ka M. Kazākam ir gan laba izglītība, gan reputācija, sabiedrības uzticība, pieredze un arī spējas sarežģītas lietas izstāstīt vienkārši. “Pēc visiem parametriem M. Kazāks ir atbilstošs centrālās bankas vadītāja amatam,” tā I. Šteinbuka. Viņasprāt, svarīgākais uzdevums būs Latvijas Bankas reputācijas atjaunošana, jo tā pati par sevi nenotiks, tiklīdz būs jauns prezidents, kaut arī daži tā uzskatīja. “Latvijas Bankas prezidents ir ne tikai vienas valsts institūcijas vadītājs, bet gan visas finanšu sistēmas seja, jo īpaši, ja pašlaik Latvijas finanšu sistēma atrodas ne visai labas reputācijas zonā. Zināma veida neuzticība saglabāsies ne tikai ārzemēs, bet arī iekšzemē, jo ik brīdi atskan jautājumi par to, kāpēc Latvijai vispār vajadzīga tik dārga iestāde, kāda ir centrālā banka, kurai nemaz



Finanses zem viena jumta

Latvijas Bankai bija, ir un būs svarīga loma ne tikai makroekonomiskās stabilitātes jautājumos, tai jāiesaistās arī svarīgu tautsaimniecības jautājumu risināšanā

Teksts Māris Ķirsons

Foto Rītvars Skuja/Dienas Bizness



Par Latvijas finanšu sektora attīstību diskutē *Dienas Biznesa* izdevējs Jānis Maršāns, Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja Inna Šteinbuka, bijušais Latvijas Bankas prezidents un bijušais Ministru prezidents Einars Repše un Eiropas Parlamenta deputāts, bijušais finanšu ministrs Roberts Zile.

tik daudz funkciju neesot,” savu pozīciju skaidro I. Šteinbuka. Minēto iemeslu dēļ viņa par M. Kazāka pirmo izaicinājumu uzskata ārvalstu partneru un Latvijas sabiedrības pārliecināšanu par to, ka viņš ir istais šīs iestādes vadītājs, ka viņam ir ceļa karte un stratēģija, par ko regulāri tiek informēta gan ārvalstu, gan Latvijas sabiedrība. “Latvijas Bankai tagad ir visas iespējas atrisināt savas reputācijas problēmas. Jāatgādina, ka deviņdesmito gadu sākumā, kad Latvijas Bankas prezidents bija Einars Repše, tā baudīja ļoti augstu sabiedrības uzticību. To rādīja arī dažādi reitingi, kuros šī iestāde bija vienā no augstākajām pozīcijām,” uzsver Eiropas Parlamenta deputāts, bijušais finanšu ministrs, Dr.oec. Roberts Zile. Viņš arī norāda uz sabiedrības daļas pieņēmumu – stereotipu, ka “pēc iestāšanās eirozonā Latvijas banka jau neko vairs nedara”. “Tas neatbilst patiesībai, un to zina ne tikai M. Kazāks, bet arī pārējie Latvijas Bankas prezidenta amata kandidāti. Viens no būtiskākajiem izaicinājumiem ir FATF* (*Financial Action Task force* –

Finanšu darījumu darba grupa ir jumta organizācija globālai cīņai ar naudas atmazgāšanu) ziņojums, kas izšķirs to, vai Latvija nonāks vai tomēr nenonāks pelēkā sarakstā. Ceru, ka Latvijas Banka gatavojas abiem iespējamajiem scenārijiem,” piemetina R. Zile. Viņaprāt, labākais scenārijs – Latvija netiek iekļauta pelēkā sarakstā – vēl nenozīmēs to, ka var atslābt. Savukārt sliktākajā gadījumā – ja Latvija tiek iekļauta pelēkā sarakstā – Latvijas Bankai jābūt plānam, kā izskaidrot notiekošo un ieteikt, kā rīkoties gan finanšu sektoram un uzņēmējiem, gan sabiedrībai kopumā. “Kā rāda Islandes piemērs, tad zināmas grūtības pēc iekļaušanas pelēkā sarakstā ir, bet vienlaikus tas nav nekas tāds, kas nebūtu pārvarams,” savu redzējumu atklāj R. Zile.

Izaicinājumi vairākās frontēs

“Ja pagātnē pieļautas kādas kļūdas, tad tās ir jālabo, un tam īpašas kampaņas nav vajadzīgas. Vajadzīgi konkrēti darbi, un, ja tie tiks labi paveikti, tad būs arī laba reputācija,” uzsver bijušais Latvijas

Bankas prezidents un bijušais Ministru prezidents Einars Repše. Viņaprāt, svarīgākais jautājums tomēr ir nākotnes izaicinājumi, kas ir ne tikai globāli un stratēģiski, bet pat eksistenciāli. “Būsiet pārsteigti, bet kā pirmo minēšu klimatu. Klimata pārmaiņas kā vienu no darbības prioritātēm ir minējusi arī Eiropas Centrālās bankas jaunā vadītāja Kristīne Lagarda. Protams, varam priecāties par silto ziemu un arvien augstāku vidējo temperatūru, bet agri vai vēlū tas sāks ietekmēt ražošanas un piegādes ciklus, īpaši pārtikas precēm,” stāsta E. Repše. Viņaprāt, šajā kontekstā svarīga būs makroekonomiskā stabilitāte, un centrālajām bankām pie tā būs jāstrādā. “Nākamais izaicinājums, kas patiesībā ļoti sasauca ar centrālo banku specifiku, ir pārmērīgā naudas drukāšana, kas pašlaik ir ļoti izplatīta visā pasaulē. Nauda globāli tiek drukāta tādos apmēros kā nekad agrāk, un ir patiesi pārsteigums, kāpēc tas vēl nav izraisījis būtisku inflāciju, taču visi piekrīt, ka agrāk vai vēlāk inflācija nāks. Bez naudas drukāšanas vēl jāpiemin centrālo banku straujais bi-



“Latvijas Bankai ir intelektuālais potenciāls par ekonomikas tendencēm, izpratne par finanšu politikas instrumentiem, lai paskaidrotu citām institūcijām, kādas var būt sekas, ja tiks turpināti aizliegumi,” atzīst Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja Inna Šteinbuka.

lanču pieaugums komplektā ar milzīgo kredītu pieaugumu pasaulē,” izaicinājumu šķautnes rāda E. Repše. Viņš piemin, ka minētā situācija atspoguļojas arī akadēmiskajā vidē, ir pat radusies jauna teorija, kas tiek saukta par Moderno monetāro teoriju (MMT). “Patiesībā tajā nav nekā jauna. Vēsturiski naudas drukāšanu, lai risinātu savas saimnieciskās problēmas, ir pielietojušas daudzas valstis, un vienmēr tas ir slikti beidzies. Lai kaut vai atceramies Vēimāras Republiku pirms 100 gadiem vai PSRS sabrukuma pēdējo posmu, vai Venecuēlu šodien. Hiperinflācija nekad nav nekas labs,” uzsver E. Repše. Viņš atgādina, ka pirms pieciem – desmit gadiem par negatīvām procentu likmēm ne tikai neviens nebija dzirdējis, bet arī, ja kāds kaut ko tādu ierosinātu, viņu vienkārši neņemtu nopietni. Tagad negatīvas procentu likmes ir ikdienā. “Ja tagad parādīsies paaugstinātas inflācijas pazīmes, centrālajām bankām būs nekavējoties jārikojas, paaugstinot procentu likmes un ierobežojot naudas drukāšanu. Procentu likmes, sagaidot inflācijas pieaugumu, var arī augt pašas no sevis, bez centrālo banku attiecīga lēmuma,” turpina E. Repše. Un tad mēs saskarsimies ar trešo nopietno izaicinājumu – parādiem, ko pieaugošu procentu likmju apstākļos būs arvien grūtāk apkalpot. “Pasaules Banka ir brīdinājusi, ka patlaban, pēc 2010. gada recesijas, piedzīvojam ceturto lielo kredītu ekspansiju pasaulē, turklāt tā ir visstraujākā un visplašākā. Tagad vairs nevienu nepārsteidz dati, ka globālais parādu apjoms ir 250% attiecībā pret globālo kopproduktu, savukārt Ķīnā šī attiecība ir pat 300% apmērā. Globālās parādsaistības sasniedz 250 triljonus ASV dolāru. Būtbūt tie ir treknie gadi ar uzviņu, un tie ir nevis septiņi, bet gan jau 10 treknie gadi. Visas pasaules ekono-

mikas pieaugums ir noticis uz milzīgas parādu ekspansijas rēķina. Vairākās lielajās ekonomikās, tostarp ASV, kopprodukta pieaugums, iespējams, būtu negatīvs, ja nepastāvētu straujā globālā kredītu ekspansija,” skaidro E. Repše. Viņaprāt, ja pastāv tik milzīgi parādi, tad arī nav istu instrumentu, kā novērst recesiju un apkarot inflāciju. “Procentlikmju tālāka samazināšana, lai stimulētu ekonomiku, nav iespējama, un arī to palielināšana, lai apkarotu inflāciju, nav īstenojama, jo, tiklīdz likmes augs, tā šo milzīgo parādu apkalpošanas izmaksas kļūs nepanesamas un sāksies milzīga bankrotu ķēde,” tā E. Repše. Viņš norāda, ka šādos apstākļos būs jāstrādā jaunajam Latvijas Bankas prezidentam, arī darbojoties Eiropas Centrālajā bankā, lai rastu saprātīgus risinājumus un ne tikai Eiropu, bet pat visu pasauli dabūtu atpakaļ uz veselīgas ekonomiskas attīstības sliekšņiem.

“Citādi tā finanšu krīze, kuru pieredzējām 2008.–2009. gadā, šķitīs kā tādi ziedīņi salīdzinājumā ar to, kas draud pasaulei, ja sāksies nākamā,” brīdina E. Repše. Arī I. Šteinbuka saskata problēmu parādu pieaugumā, jo pasaules korporatīvais parāds ir divas reizes lielāks, nekā tas bija pirms 2008. gada finanšu krīzes. “Pārsvārā šis parādu pieaugums ir noticis ASV un Ķīnā, jo 60% no visa pasaules parāda akumulējas šajās divās valstīs,” stāsta I. Šteinbuka. Viņa piemin, ka Eiropas Centrālās bankas mērķis, nosakot negatīvu procentlikmi, ir bijis sildīt Eiropas ekonomiku, kurā pēc krīzes izveidojās investīciju trūkums. “Negatīvā procentlikme ir ieviesta tāpēc, lai stimulētu ieguldīt, nevis uzkrāt naudu, un vairākās valstīs šī politika arī sekmīgi darbojas, bet Latvijā diemžēl nestrādā,” tā I. Šteinbuka. Viņa uzsver, ka teorētiski negatīvas procentu

likmes ir Latvijas interesēs, bet praktiski citu faktoru ietekmes dēļ tām nekāda tieša pozitīva devuma nav. “Par to, vai šīs centrālo banku negatīvās procentu likmes ir vai nav pareizs lēmums, strīdas visā pasaulē,” piemin I. Šteinbuka. Viņaprāt, svarīgākais jautājums ir, kā apstādināt parādu veidošanos situācijā, kad ir lieli kreditēšanas stimuli, un tādā situācijā var arī kreditēt salīdzinoši vājus un pat ekonomiski dzīvotnespējīgus projektus, tādējādi tikai vēl vairāk palielinot kārtējā burbuļa veidošanos un globālās krīzes riskus. “Centrālās bankas vadītāja pienākums un uzdevums būs argumentēti sagatavoties un aktīvi piedalīties stratēģijas veidošanā Eiropas Centrālajā bankā un izvirzīt Latvijai un visai Eiropai izdevīgu koncepciju, kas sargātu eiro valūtas stabilitāti, Eiropas tirgu,” tā I. Šteinbuka.

Uzmanīgi ar uguni

R. Zīle norāda, ka problēmas ar klimata pārmaiņām ir, tikai jautājums – kā tās risināt. “Ir bažas par to, ka jaunais Eiropas Parlamenta vairākums, jaunā Eiropas Komisija un vairāku Eiropas valstu vadītāji pārāk vienkāršo šo jautājumu, it īpaši, ja citas valstis neko tādu, ko vēlas īstenot Eiropā, darīt negatavojas. Tas nenozīmē, ka nekas nav jādara,” tā R. Zīle. Viņš atgādina, ka bija mēģinājums Eiropas Centrālajai bankai (ECB) uzspiest nodarboties ar vides politiku, pārvērst to par zaļo banku. Tas apdraudētu ECB pamatmērķi – saglabāt saprātīgu inflāciju, veidot monetāro politiku. Savukārt Eiropas Investīciju bankai, kurai ir milzīgs kredītportfelis, ja ar klimatu saistītie projekti sasniegtu 50% kredītportfeļa, pastāv drauds, ka var tikt zaudēts AAA reitings. “Tas, ka Latvija saņem mazāk naudas no ES 2021.–2027. gadā, nav jaunums. Taču jāņem

vērā arī tas, ka visos jaunos ES struktūrfondos būs sasaiste ar klimatu. Ir izveidots fonds, latviski tas tiek tulkots kā Taisnīgas pārkārtošanās fonds (*Just Transition Fund*), no kura tiks piešķirti līdzekļi, lai dalībvalstis varētu pāriet uz videi draudzīgu enerģētiku un ekonomiku. Taču uz katru eiro, ko saņemsim no šī fonda, būs jāpieliek 1,5 eiro no citiem ES fondiem, ko citādi mēs varētu izmantot citiem mērķiem,” brīdina R. Zile. Viņaprāt, viss jādara saprātīgi un zaļā pārspilēšana neko labu neradīs. “M. Kazākam kā Eiropas Centrālās bankas padomes loceklim arī šajos jautājumos būs teikšana,” tā R. Zile. “Skaidri redzams otrs risks, kas centrālajām bankām jāņem vērā, – ne tikai klimata pārmaiņu ietekme uz tautsaimniecību, bet arī riski, ka cīņa ar klimata izmaiņām ne vienmēr var būt racionāla,” piemetina E. Repše.

Digitalizācija mainīs nākotni

Savukārt I. Šteinbuka norāda, ka dzīvojam ne tikai klimata pārmaiņu, bet arī digitalizācijas laikmetā un Eiropas Centrālā banka aktīvi strādā pie digitālās valūtas ieviešanas. Tāpat kā apgrozībā esošās banknotes, digitālās naudas segums būtu bankas garantēts, bet atšķirībā no banknotēm tai būtu digitāla forma. “Cilvēki norēķiniem var neizmantojot skaidru naudu. Latvijā ap 60 procentiem iedzīvotāju neizmanto skaidro naudu norēķiniem, bet Zviedrijā skaidru naudu norēķinos izmanto vien tikai 13%. Savukārt eirozonā kopumā skaidrās naudas izmantošana šobrīd saglabājas diezgan augstā līmenī, jo, piemēram, Vācijā skaidras naudas izmantošana dominē. Ņemot vērā, ka lēmums par digitālo eiro ieviešanu būtu jāpieņem eirozonā kopā, šobrīd ir sāktis darbs pie šī jautājuma izpētes, un mums Latvijā tam jābūt gataviem,” uzsver I. Šteinbuka. Digitalizācijas ietekmē ir jāvērtē arī iespējamās pārmaiņas komercbanku sektorā un ne tikai klientu apkalpošanas ātruma ziņā. “Kā komercbankas varēs konkurēt ar IT gigantiem, kuriem jau ir savas maksāšanas sistēmas un virtuālie naudas maki? Vai ar *Revolt* un tamlīdzīgiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem?” jautājumu uzdod I. Šteinbuka. Viņaprāt, vēl jo vairāk šis jautājums aktualizējas situācijā, kad Latvijā varētu tikt istenota komercbanku uzraudzības sistēmas (Finanšu un kapitāla tirgus komisijas) nodošana atpakaļ Latvijas Bankai. “Tas ir vēl viens izaicinājums M. Kazākam,” tā I. Šteinbuka. Viņaprāt, svarīgi



“Visas pasaules ekonomikas pieaugums ir noticis uz milzīgas parādu ekspansijas rēķina. Vairākās lielajās ekonomikās, tostarp ASV, kopprodukta pieaugums, iespējams, būtu negatīvs, ja nebūtu bijusi globālā kredītu ekspansija,” skaidro bijušais Latvijas Bankas prezidents un bijušais Ministru prezidents Einaris Repše.

gi ir raudzīties nākotnē nevis viena vai dažu gadu, bet gan vismaz 10 gadu perspektīvā. “Jau drīz pat ar lētāko viedtālruni būs iespējams piekļūt faktiski jebkuriem finanšu pakalpojumiem, tāpēc nākotni redzu tikai investīciju bankām, kādu Latvijā pagaidām, izņemot valstij piederošo *Altum*, nav,” tā I. Šteinbuka. Viņaprāt, finanšu sektors piedzīvos būtiskas pārmaiņas, un centrālās bankas vadītājam jābūt ne tikai vizījai par to, kas notiks, bet arī skaidrībai, kā šo procesu ietekmēt.

“Tehnoloģijas un jauninājumi ir sava veida revolūcija banku pakalpojumu jomā, jo pašlaik maksājumus jau veicam nevis ar bankas karti, bet gan, izmantojot telefonu, un tādējādi maksātāja fiziskais kontakts ar banku kļūst minimāls. Ja uzliksim pārspilētas prasības vai policejiskas funkcijas bankām, tad interneta un moderno tehnoloģiju apstākļos klientu aizplūde no tām var notikt īsā brīdī,” stāsta E. Repše. Vēl viens jautājums ir par kriptovalūtām. “Ja centrālās bankas netiks galā ar valūtas stabilitāti, tad cilvēki ķersies pie citiem risinājumiem. Jau pašreiz ir pieejamas vairākas kriptovalūtas, no kurām plašāk zināmā ir bitkoins (*bitcoin*), kuras tehnoloģija ir pārbaudīta un kuras aiz-

sardzība pret pārmērīgu drukāšanu ir matemātiski garantēta. Faktiski pastāv risks, ka visa pasaule var spontāni pāriet uz jauna veida naudas un finanšu sistēmu, kuru vairs nekontrolēs centrālās bankas, ja pēdējās netiks galā ar pašreiz draudošo inflāciju,” tā E. Repše.

Informēt, nevis biedēt

“Latvijai jāgatavojas politiskam lēmumam, jo tāds tas bija arī Islandes gadījumā. Nevajadzētu sabiedrību biedēt ar pārspilējumiem, kas notiks, ja Latvija tiks iekļauta pelēkajā sarakstā. Piemēram, kredītkartes Islandē darbojas, taču var būt lielāki ierobežojumi ar darījumiem valūtā,” norāda R. Zile. Viņaprāt, arī negatīva FATF lēmuma gadījumā mums nevajadzētu dusmoties par to. “Latvija kļūdaini gāja virzienā uz lielās naudas apkalpošanu, bija pat sagatavots likumprojekts, kuru lobēja vairākas komercbankas, lai piesaistītu vēl vairāk nerezidentu naudas. Taču pieaugošās ārzemnieku naudas plūsmas cauri Latvijai nespēja kontrolēt ne paši banķieri, ne arī valsts institūcijas. Par šādiem milzīgas ārvalstu naudas pārskaitījumiem, izmantojot Latvijā reģistrētās bankas, bažas izteicu gan es, gan citi Nacionālās apvienības politiķi, gan



“Modelēsīm situāciju: ja LB tiktu apvienota ar FKTK un izmantotu instrumentus, kas piespiestu komercbankas izsniegt riskantākus kredītus, kā rezultātā šīs bankas bankrotētu, tad loģiski, ka bankām rastos vēlme sūdzēt LB tiesā un prasīt kompensāciju,” norāda Eiropas Parlamenta deputāts, bijušais finanšu ministrs Roberts Zīle.

arī Latvijas Banka. Taču valsts vadītāji un virkne citu politiķu veicināja šīs ārvalstu naudas iepļūšanu,” atzīst R. Zīle. Viņš atgādina, ka idejas par Latviju kā finanšu centru virmoja ne tikai 2013.–2014. gadā, bet arī vēl tad, kad Latvijas Bankas prezidents bija E. Repše. “Tika veikta analīze, un man patika toreizējā LB prezidenta E. Repšes secinājums – netīrai naudai vienmēr līdzī nāk arī ne visai tīri cilvēki. Tāpēc šāda nauda laimi nenes, kā redzam,” atgādina R. Zīle. Arī I. Šteinbuka atgādina par Roberta Zīles brīdinājumiem attiecībā uz nerezidentu naudas riskiem, kas skanēja pirms Latvijas iestāšanās eirozonā.

“M. Kazāks Latvijas Bankas prezidenta amatā sāka strādāt pēc tam, kad ziņojums *Moneyval* jau bija iesniegts, tāpēc pie jebkura lēmuma (ieklāut vai neieklāut Latviju pelēkā sarakstā) viņam būs jāsniedz Latvijas valdībai ieteikumi tālākai rīcībai finanšu sektorā,” tā I. Šteinbuka. Viņa savu sacīto pamato ar to, ka gan uzņēmējiem, gan visiem citiem bankas klientiem nereti ir grūti saņemt kredītu, atvērt kontu bankā un pierādīt savas godīgi nopelnītās naudas izcelsmi. “Diemžēl tas, ka uzņēmēji spiesti atvērt savu kompāniju kontus ārzemēs, ir ļoti slikts signāls attiecībā uz investīciju kli-

matu u.tml.,” tā I. Šteinbuka. Viņa gan ir optimiste un cer uz Latvijas neieklāšanu pelēkā sarakstā, bet, ja nu tas tomēr notiek, tad piekrīt R. Zīlem par to, ka tajā brīdī jāveic milzīgs izskaidrošanas darbs. Pēc I. Šteinbukas domām, ja patiesām Latvijā tiek iekļauta pelēkā sarakstā, tad šis fakts negatīvi ietekmēs biznesu. “Ja šo risku pievienos pārējiem riskiem, tad var sākt pārdomāt par to, vai prognozes par izaugsmi piepildīsies,” tā I. Šteinbuka.

E. Repše norāda, ka *Moneyval* ziņojumā nav pārmetumu tikai centrālajai bankai vai bankām, bet gan arī valsts tiesību aizsardzības iestādēm un faktiski visai tiesību aizsardzības sistēmai. Savukārt tagad, pēc E. Repšes sacītā, pastāv risks, ka sākam dzīvot baiļu atmosfērā un sava veida tiesiskajā nihilismā, kurā vispirms arestējam un tikai pēc tam sākam izmeklēšanu, kaut arī loģiskā secība būtu pilnīgi pretēja. “Ja ir taisnība ziņām, ka tiem Latvijas uzņēmējiem, kuriem ir grūtības ar kontu atvēršanu Latvijā strādājošās bankās, konts pēc tam tiek bez grūtībām atvērts Vācijā vai citā Eiropas valstī, tad šiem gadījumiem ir jāpievērš īpaša uzmanība. Tas var liecināt, ka esam pārspilējuši un radījuši baiļu atmosfēru, kuras iespaidā bankām ir

vieglāk un izdevīgāk atteikties klientiem, nevis riskēt ar nepatikšanām. Jāsaprot, ka bankas nav izmeklēšanas iestādes un tās nevar, piemēram, nopratināt lieciniekus vai izmeklēt lietas, līdzīgi, kā to dara policija. Bankas nevar vienas pašas cīnīties ar noziegumiem, kas pēc būtības ir policijas un tiesību aizsardzības iestāžu kompetencē, un to no bankām arī nevar prasīt,” skaidro E. Repše. Viņaprāt, ja Latvijas uzņēmums tiek piespiests atvērt kontu citas valsts bankā, tad no tā ir tikai viens solis līdz tam, ka tas arī savu ražošanu no Latvijas pārcels uz šo valsti. “Tad ir jautājums, kas tad ražos preces vai sniegs pakalpojumus Latvijā, kas maksās nodokļus. Tie ir nopietni jautājumi, kuriem nedrīkst pieiet vieglprātīgi,” tā E. Repše. Viņaprāt, M. Kazāka izteikumi liecinot par šo jautājumu izpratni.

Ne novērtēti riski

FKTK pievienošana Latvijas Bankai nav bezriskā pasākums. “Dažus jau minējis ir arī M. Kazāks, piemēram, reputācijas risku. Pašlaik par finanšu un kapitāla tirgu, tā stabilitāti un reputāciju atbildīga ir FKTK, savukārt centrālā banka atbild par naudas apriti un stabilitāti. Naudas stabilitātei ļoti svarīga ir tieši centrālās bankas reputācija, un tādēļ FKTK pievienošana Latvijas Bankai būtu rūpīgi jāpārdomā arī no šī viedokļa,” uzsver E. Repše. Vēl viens risks, ko jau norāda arī pats M. Kazāks, ir iespējamie tiesvedības gadījumi, kad tirgus dalībnieki, kuri nepiekrīt kādam regulatora lēmumam, var vērsties ar prasību par zaudējumu piedziņu. “Diez vai būtu prātīgi Latvijas Bankas aktīvus, kas ir valsts valūtas un zelta rezerves, pakļaut šādam tiesvedības riskam,” tā E. Repše. Pamats, kādēļ savulaik no Latvijas Bankas komercbanku uzraudzība tika nodota FKTK, bija, lai novērstu iespējamu interešu konfliktu starp naudas drukāšanu (monētāro politiku) un finanšu un kapitāla tirgus stabilitāti. “Ja šīs funkcijas atkal nonāk vienā iestādē, tad var rasties cilvēciski saprotama vēlme izmantot monetārās politikas instrumentus finanšu un kapitāla tirgus problēmu risināšanai. Piemēram, ja bankām rodas problēmas ar likviditāti, var rasties kārdinājums tās risināt ar naudas drukāšanas palīdzību, kas būtu ekonomiski nepareizi,” norāda E. Repše. Viņaprāt, šo problēmu apzinās arī M. Kazāks un tāpēc uzskata, ka starp abām funkcijām – finanšu sektora uzraudzību un monetāro politiku – būs jābūvē liels *ķīvas mūris*, ja abas funkcijas

atradīsies zem viena jumta. “Ja pašlaik jau ir uzbūvēts *lielais Ķīnas mūris* – funkcijas ir nodalītas dažādās iestādēs, tad varbūt nevajag radīt nepieciešamību pēc jauna mūra. Tāpēc aicinu apzināties tos fundamentālos argumentus, kas pastāvēja, kad no Latvijas Bankas tika nodalīta FKTK. Ieguvumi apvienojot būtu tikai daži administratīvie posteņi – vadītāji, to algas, taču tas nav tāds ietaupījums, kura dēļ būtu vērts FKTK atkal iekļaut Latvijas Bankā,” savu redzējumu pamato E. Repše. Viņaprāt, arī arguments par ātrāku informācijas apmaiņu starp institūcijām nav adekvāts, jo moderno tehnoloģiju laikmetā tā var notikt zibenīgi arī starp dažādām iestādēm.

Svarīgās detaļas

“Ideja par FKTK pievienošanu Latvijas Bankai nāca no Saeimas deputātiem laikā, kad bija liela ažiotaža ap FKTK. Savulaik (kad vēl nebija ieviests eiro) tika lemts par FKTK atdalīšanu no Latvijas Bankas un tika pētīta citu valstu pieredze, jo īpaši Lielbritānijas. Tas bija pareizs solis. Piekritu E. Repšes argumentiem, kas joprojām ir aktuāli, tāpēc ir jānomēra, vai šāda rīcība nerada vairāk minūsu nekā plusu,” tā R. Zīle. Tā kā M. Kazākam bija liels atbalsts Saeimā, tad, pēc R. Zīles domām, parlamentam, nākot ar priekšlikumiem Latvijas Bankas vadītājam, ir iespēja šo diskusiju padarīt profesionālu, nevis tikai politisku. “Interesu konflikta riski starp finanšu un kapitāla tirgu no vienas puses un monetāro politiku no otras puses ir pamatīgi. Pēc aptuvenām aplēsēm, pašlaik Latvijas Bankā komercbankas glabā piecus miljardus eiro, kam ir noteikta negatīva procentlikme, un tā ir nauda, kura nekreditē Latvijas tautsaimniecību,” skaidro R. Zīle. Viņš uzskata, ka, LB un FKTK esot zem viena jumta, var nākties saskarties ar situāciju, ka komercbankas tiek piespiestas izsniegt riskantākus kredītus, un tā rezultātā cieš šo banku kredīportfeļu kvalitāte vai sliktākajā gadījumā draud bankrots. “Modelēsim situāciju: ja LB tiktu apvienota ar FKTK un izmantotu instrumentus, kas piespiestu komercbankas izsniegt riskantākus kredītus, kā rezultātā šis

bankas bankrotētu, tad loģiski, ka bankām rastos vēlme sūdzēt LB tiesā un prasīt kompensāciju,” uz riskiem norāda R. Zīle. “Eiropas Centrālajā bankā monetārā politika no komercbanku uzraudzības ir nodalīta ar milzīgu mūri, taču nav skaidrs, kurš par ko atbild un kura lēmums ir galējais. Piemēram, *PNB banku* uzraudzīja ECB un nolēma, ka to nav vērts glābt. Lēmums tik un tā nonāca Latvijas tiesā. Kas būtu, ja Latvijas tiesas lēmums būtu pretējs Eiropas Centrālās bankas lēmumam? LB prezidentam kā ECB padomes loceklim būtu jāpanāk, lai visā banku savienībā būtu skaidrs juridisks regulējums, kas nosaka, kurš ir galējais lēmums par kādas bankas slēgšanu, uzraugot to gan Eiropas, gan nacionālā līmenī,” norāda R. Zīle.

Vajag stratēģisku redzējumu

“Izlasot interviju ar M. Kazāku, jāsecina, ka viņš šajā Latvijas Bankas un FKTK apvienošanā vairāk saskata plusus nekā minūsus,” secina I. Šteinbuka. Viņa saprot iepriekš minētos riskus, tomēr iestāžu apvienošanai ir arī savi ieguvumi. “Centrālā banka ir stratēģisks spēlētājs, kas apzinās gan monetārās politikas, gan arī visas tautsaimniecības problēmas, arī tendences kredītešanā, savukārt uzraugam ir vairāk tehniskas funkcijas. Ja uzraugs tiks pakļauts stratēģiskai domāšanai un mēģinās neatbaidīt banku klientus ar pārmērīgām prasībām, uzliekot policista funkcijas, tad tas arī varētu būt ieguvums, jo, mehāniski savienojot divas iestādes ar *Ķīnas mūri*, nekas labs nesanāks,” tā I. Šteinbuka. Viņaprāt, ir svarīgi, lai politiķi, pirms pieņemta lēmuma, sadarbībā ar Latvijas Banku rūpīgi izvērtētu visus par un pret.

Jāuzņemas cita loma

Latvijas Bankai būtu jāuzņemas loma savest kopā FKTK, Finanšu izlūkdienestu un pārrunāt kopēju valsts stratēģiju, jo katra iestāde darbojas savos ietvaros. “Ja nedomāsim par valsts atbilstību, bet gan tikai par to, kā kaut ko nepieļaut un aizliegt, tad nekur tālu netiks, jo aizliegumu taktika var darboties kādā brīdī, bet tā nevar pārtapt

par stratēģiju,” skaidro I. Šteinbuka. Viņaprāt, Latvijas Bankai ir intelektuālais potenciāls, zināšanas par ekonomikas tendencēm, izpratne par finanšu politikas instrumentiem, lai paskaidrotu citām institūcijām, kādas var būt sekas, ja tiks turpināti aizliegumi. “Pašlaik Latvijas izaugsmes prognoze nav īpaši optimistiska – ap 2%, taču, ņemot vērā tikai iekšzemes riskus (finanšu sektors, tranzīts, ostas) bez pieprasījuma krituma pasaulē, *Brexit* un tirdzniecības kariem, šī izaugsme var būt vēl niecīgāka, un bez investīcijām situācija nemainīsies. Taču bankas kredītēt baidās, un tas nozīmē, ka paliek tikai ES struktūrfondu līdzekļi, kuru apjoms arī būs mazāks, un to saņemšanai būs stingrāki nosacījumi un lielāks pašu finansējuma apmērs,” tā I. Šteinbuka. Viņaprāt, jautājums ir, kurš tad Latvijā investēs un kas nodrošinās izrāvienu, kas nodrošinās ieņēmumus valsts budžetā, lai būtu finansējums izglītībai, veselībai.

“Situācijā, kad ārvalstu (piemēram, Ķīnas) uzņēmēji tiek masveidā kreditēti tā, ka tas pat apdraud pasaules ekonomikas stabilitāti, Latvijas uzņēmējam ir grūtības piekļūt kredītlīdzekļiem, tādējādi viņš tiek padarīts dubulti konkurētspējīgs. Ja bankām ir daudz naudas, bet tās baidās izsniegt kredītus, atceroties finanšu krīzes laikus, tad te darbs vairāk ir finanšu uzraugiem, nevis Latvijas Bankai. Faktiski uzraugiem būtu jāsniedz tāds kā sava veida pakalpojums uzraugāmajai nozarei, kur kopā ar uzraudzības subjektiem, piemēram, bankām, skaidri jāvienojas par to, ko drīkst un ko nedrīkst, lai noņemtu iracionālās bailes,” piemetina E. Repše. Viņš piekrit I. Šteinbukai, ka centrālās bankas vadītājs var šādas pārrunas ne tikai ierosināt, bet arī veicināt. Vēl varētu padomāt par diferencētiem uzraudzības standartiem atkarībā no bankas veida. “Viena situācija, ja banka pieņem mazos noguldījumus un apkalpo liela skaita fizisko personu kontus, bet cita, ja banka apkalpo lielos klientus un vairāk koncentrējas uz investīciju bankas funkcijām. Investīciju bankai varētu būt mazliet atšķirīga pieeja un citāds regulējums,” iesaka E. Repše. ■



PRAKTISKAIS
RIFTER

REDZI PEUGEOT
DOMĀ AMSERV



PEUGEOT

AMSERV

JAUNĀKIE PEUGEOT MODEĻI
RĪGĀ, KRASTA IELĀ 66 ☎6707 8000

Peugeot Rifter 130Zs HDI AT8 *Allure*
Kombinētais degvielas patēriņš no 4,3 l/100 km (NEDC)
Kombinētās CO₂ emisijas no 113 g/km (NEDC)

PEUGEOT.AMSERV.LV